

УДК 331.368

В.О. Жукова, ас.

Кіровоградський національний технічний університет

Інноваційна модель розвитку вищого навчального закладу як чинник забезпечення високої якості підготовки фахівців

У статті розглянуто основні чинники необхідності впровадження інновацій у сфері освіти. Охарактеризовані особливості традиційного та інноваційного навчальних процесів. Визначено основні напрямки формування інноваційної моделі розвитку вищого навчального закладу в контексті підвищення якості підготовки та конкурентоспроможності випускників.

освітні інновації, навчальний процес, система вищої освіти, модель інноваційного розвитку, освітні послуги, ринок праці, вищі навчальні заклади, працевлаштування

Вступ. В умовах формування у більшості країн економік постіндустріального типу, особливої уваги набуває питання інтенсивного розвитку вищої освіти. Результативність даного процесу у значній мірі залежить від рівня ефективності та темпів формування інноваційної моделі розвитку вищої школи.

Аналіз дослідження та публікації останніх років. Дослідженням різних аспектів розвитку вищої школи, зокрема і на інноваційній основі, на макро-, мезо- та мікрорівнях приділяли увагу у своїх працях такі зарубіжні та вітчизняні вчені як Х. Боуен, Т. Шульц, Р. Солоу, В. Андрущенко, В. Антошкіна, О. Грішнова, І. Каленюк, К. Корсак, О. Левченко та інші [1,2,4,5].

У той же час, теоретичні та методологічні засади формування інноваційної моделі розвитку вищих навчальних закладів та підготовки фахівців в умовах ринкової економіки, зокрема, вітчизняними вченими, розглянуто недостатньо. У зв'язку з цим метою даної статті є визначення основних напрямів впровадження інновацій в діяльності ВНЗ в контексті, підвищення рівня якості підготовки та конкурентоспроможності їх випускників на ринку праці України.

Інновації в освітній діяльності або освітні інновації – це інновації, під якими розуміється будь-яка цільова діяльність, організаційне рішення, система, процедура чи метод здійснення освітньої діяльності, які суттєво відрізняються від усталеної практики і вперше використовуються у даній організації та спрямовані на підвищення рівня ефективності функціонування та розвитку організації в умовах конкуренції.

В якості інноваційних розглядаються моделі, які перетворюють характер освіти у відношенні таких його сутнісно та інструментально важливих характеристик як: цільова орієнтація; характер взаємодії викладача і студента та їх позиції в ході процесу навчання; ефективна організація навчального процесу, зокрема, із використанням сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій тощо.

Особливо важливими для розвитку прогресивних підходів до освіти стали зміни в соціальній ролі знань та пізнавально-творчих можливостей людини. На сучасному етапі характерними ознаками інноваційного розвитку освіти є:

- побудова навчання в контексті безперервного процесу;
- формування напрямку на створення для студентів можливостей займати не стільки активну, скільки ініціативну позицію в навчальному процесі;

- сприяти студентам не лише засвоювати матеріал, а пізнавати світ, вступаючи з ними в активний діалог, самому шукати відповіді і не зупинятися на знайденому як на безперечній істині.

Для інноваційного типу освіти характерні універсальність, комплексність, що забезпечує основу сучасного світогляду про єдність ноосфери, соціосфери і психосфери.

При цьому зарубіжний та вітчизняний досвід свідчать, що інновації, які впроваджуються, нерідко дають досить суперечливі результати. З одного боку, вони, безсумнівно, удосконалюють діяльність навчальних закладів, дають імпульс творчій ініціативі, створюють студентам комфортні умови для навчання. Але, з іншого боку, мають явну тенденцію володіти нерідко лише зовнішньою привабливістю і, крім того, створюють складні проблеми в соціально-виховному плані, що вимагає застосування системного підходу до вирішення питання інноваційного розвитку вищої освіти.

Впровадження інновацій в освітній сфері є процесом дуже складним і багатограним. У зв'язку з тим, що сам освітній процес має багато як організаційних, так і операційних аспектів, то розробка та впровадження інновацій у ВНЗ має здійснюватись передусім шляхом створення системи управління інноваційним процесом. Дана система на рівні навчального закладу має складатися з управляючої підсистеми до якої входять ректор, проректори, що відповідають за основні напрямки роботи та керівник відділу, який відповідає за інноваційну діяльність. Особливістю даної системи є те, що вона повинна пронизувати всі ланки (кафедри), що безпосередньо надають освітні послуги. Сам відділ, на який буде покладатися відповідальність за інноваційну діяльність має виступати лише консультативним органом, та координатором даної роботи у ВНЗ. Виконання ж програм з реалізації інноваційних проектів має відбуватися як на рівні кафедр, так і на рівні керівництва ВНЗ. Останнє буде визначатися рівнем складності та необхідністю наявних повноважень для реалізації конкретного інноваційного проекту.

Поряд з цим, даний процес не має бути хаотичним, а реалізовуватись у відповідності до розроблено та прийнятої програми з розвитку інноваційної діяльності, яка має встановлювати чіткі цілі, пріоритети та напрямки інноваційної діяльності, а також визначати керівників та виконавців таких інноваційних проектів.

Серед основних напрямків інноваційного менеджменту у ВНЗ мають бути такі як:

- стратегічне управління;
- операційна діяльність;
- управління якістю освітніх послуг;
- маркетинг;
- фінанси;
- кадри;
- науково-дослідна робота;
- робота з стейкхолдерами;
- культурний рівень;
- корпоративне управління;

Коротка характеристика напрямків інноваційної діяльності наведена у табл. 1.

Поряд з цим впровадження інноваційних підходів до управління вимагає відповідних підходів і до реалізації можливих інновацій. Таким, на нашу думку, підходом має бути застосування методів проектного менеджменту, який дозволяє планомірно реалізовувати визначенні напрямки розробки та впровадження інновацій.

Таблиця 1 – Характеристика напрямків інноваційного менеджменту вищого навчального закладу

№	Напрямок	Мета	Спосіб реалізації
1	Стратегічний менеджмент	Формування у закладі системи стратегічного управління	Визначення місії, стратегічних цілей, портфелю стратегій та тактики їх реалізації
2	Операційна діяльність	Впровадження сучасних технологій навчання та управління оперативною діяльністю закладу, створення нових освітніх продуктів	Впровадження дистанційної освіти, моніторинг знань, використання тренінгових методик навчання, розробка нових курсів тощо.
3	Якість освітніх послуг	Забезпечення високої якості підготовки підготовлюваних спеціалістів	Сертифікація системи якості, впровадження моделі управління якістю у відповідності до принципів тотального управління якістю (TQM), використання бенчмаркінгу якості освітніх послуг
4	Маркетинг	Аналіз та модулювання ринку освітніх послуг	Побудова моделей ринку та визначення нових ефективних шляхів задоволення потреб споживачів
5	Кадри	Підвищення професійного рівня професорсько-викладацького складу	Визначення нових, більш ефективних, або удосконалення існуючих шляхів підготовки та залучення докторів і кандидатів наук, зокрема стимулювання підвищення ними своєї кваліфікації
6	Науково-дослідна робота	Розвиток науково-дослідних робіт у навчальному закладі, поєднання НДР у закладі з потребами підприємств	Заклучення договорів про співпрацю, створення лабораторій та інноваційних центрів тощо
7	Робота з стейкхолдерами	Поєднання та задоволення інтересів основних фізичних та юридичних осіб (студентів, викладачів, адмін. апарату, підприємств, громадськості тощо) зацікавлених в роботі закладу та маючих можливості впливати на його роботу	Моніторинг інтересів та вимог працедавців, студентів, викладачів. Розробка програм з співпраці між підприємствами та навчальними закладами у сфері НДР, виробничих практик підготовки та підбору кадрів
8	Організаційна культура	Поліпшення організаційної культури та іміджу навчального закладу	Удосконалення організації виховної роботи та кураторства, культурні програми
9	Корпоративне управління	Впровадження корпоративного управління структурами	Створення корпоративних структур (бізнес-школ, інститутів)

Джерело: Складено автором

Проект впровадження інновацій складається з таких етапів як: визначення ідеї та формулювання задачі проекту; розробка проекту; реалізація проекту; оцінка результатів проекту. На першому етапі оцінюється відповідність ідеї та задач стратегія та політика розвитку в організації. Ідеї впорядковуються за етапами і будується сітка проектних розробок. На другому етапі проекти детально розробляються, оцінюються витрати, плануються і будуються графіки виконання робіт і споживання ресурсів. На цьому етапі використовуються нормативні технології проектування – MS project, Time Line тощо. Результатом другого етапу є оформлення в стандартній формі проектної документації, на основі якої ведуться роботи і планується споживання ресурсів. Третій етап- оцінка отриманих результатів, корекція окремих рішень і перехід до наступного проекту розвитку.

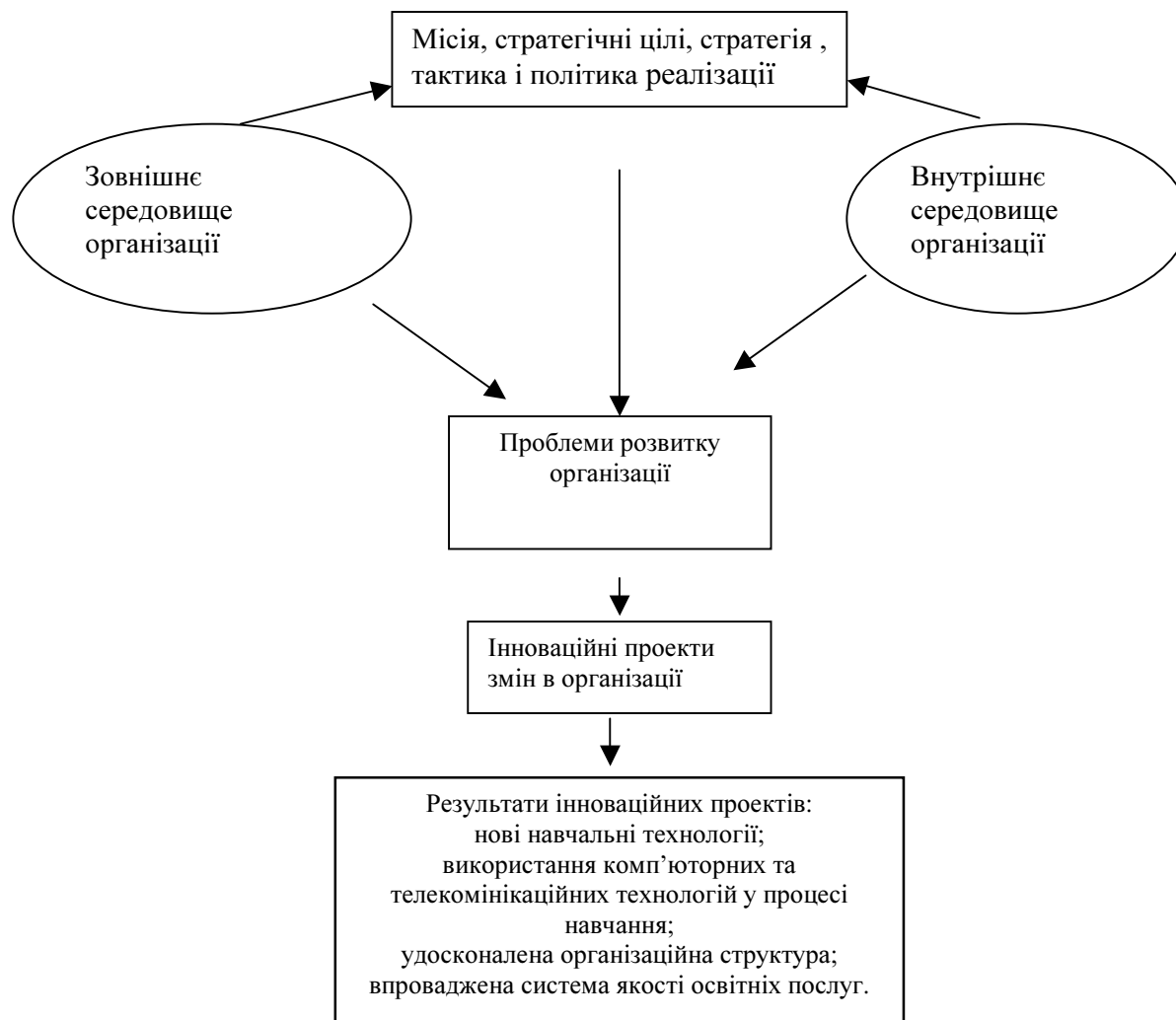

Рисунок 1 – Модель проектного управління інноваційними проектами в організації

Джерело: Складено автором

Побудова системи проектів впровадження інновацій в організації доцільно ґрунтувати на системному аналізі та його інструментарії: сітьовому і структурному плануванні, оцінці потенційної ефективності і реалізуємості проектів, PERT -Time і PERT-Cost- аналізах, програмних засобах, включаючи CALLS-технологію. При цьому, при управлінні системою проектів мають обов'язково виконуватись такі

умови: розроблення системи критеріїв для бальної оцінки цінності проекту для організації для того щоб забезпечити можливість співставлення проектів та відбору адекватних; проводиться аналіз впливу даного проекту на реалізацію інших проектів або розвиток інших важливих напрямків діяльності; забезпечуватись синергізм процесу розробки та реалізації проекту, тобто має бути проаналізовано всебічний вплив проекту на організацію, а також повинні бути залучені ресурси найбільш ефективним чином.

Досвід реалізації інноваційних проектів багатьох компаній світу свідчить, що високі результати досягаються за умов врахування таких факторів як: встановлення чітких та досяжних цілей; адекватним плануванням робіт; кваліфікацією членів команди; системою контролю термінів і результатів робіт; якістю виконання завдань; заходами з подолання опору змінам.

Таким чином, саме використання технології проектного управління дозволить в умовах гострої потреби впровадженню численних інновацій на рівні кожного навчального закладу, забезпечити системність та впорядкованість протікання даного процесу.

Особливої уваги в процесі впровадження інноваційної моделі управління у ВНЗ потребує використання новітніх технологій управління якістю освітніх послуг. У зв'язку з цим, слід зазначити, що однією з найбільш поширених та ефективних сучасних концепцій управління якістю в світі є концепція загального менеджменту якості (TQM).

Особливість концепції тотального менеджменту якості, полягає в тому, що вона охоплює всі структурні підрозділи організації, всі види діяльності й спрямована на використання матеріальних (технічних) і людських ресурсів для найбільш ефективного задоволення потреб споживачів, суспільства і співробітників закладу. Концепція TQM може бути використана в організації будь-якого профілю діяльності і, як демонструє міжнародний досвід, сприяє підвищенню якості результатів трудової діяльності і поліпшенню фінансових показників.

Необхідно виокремити такі основні сфери охоплення тотального менеджменту якості у навчальному закладі:

а) навчальний процес, що включає в себе навчальні плани та програми, а також ті навчальні технології, які використовуються викладачами;

б) менеджмент навчального закладу, тобто адміністративні та організаційні заходи, які необхідно вживати для забезпечення функціонування закладу.

Необхідно зазначити, що принциповим моментом впровадження системи управління якістю у ВНЗ, яка має функціонувати на принципах тотального управління якістю, є формування її стратегічної орієнтованості. Це означає, що дана система має бути спрямованою не лише на вирішення поточних проблем забезпечення високої якості освітніх послуг, а передусім на задоволення потреб та очікувань як студентів і викладацького складу, так і підприємств, які працевлаштовують випускників навчального закладу, або отримують освітні послуги з підвищення кваліфікації та перенавчання для своїх працівників тощо.

При цьому, в рамках концепції тотального управління якістю кожний співробітник ВНЗ має приймати участь у досягненні високої якості освітніх послуг. Кожна кафедра, кожний ВНЗ має своїх „зовнішніх та внутрішніх замовників і постачальників”. Згідно зазначеної концепції, в навчальному закладі має бути організовано безперервний процес управління удосконаленнями, з визначеними інтервалами для різних процесів.

Таким чином підготовка конкурентоспроможних фахівців на сучасному етапі вимагає впровадження інноваційної моделі управління вищими навчальними закладами, що дозволить інтенсивно впроваджувати зміни та оновлювати навчальний процес у відповідності до соціально-економічних та технологічних змін, а також відповідно до реальних і потенційних потреб працедавців.

Список літератури

1. Антошкіна Л.І. Економіка вищої освіти: тенденції та перспективи реформування. – К.: Видавничий дім „Корпорація”, 2005. – 368 с.
2. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки.- К.: Т-во “Знання”, КОО, 2001.- 254 с.
3. Євтодюк А. В. Роль синергетичної парадигми у реформуванні сучасної освітньої системи // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. Філософські науки. -1999.-№11.-С.206.
4. Корсак К.В. Стан освітньої системи в Україні.- К.: Міжнарод. Фонд “Відродження”, 1999.-50 с.
5. Левченко О.М. Економіка знань: управління розвитком людських ресурсів Великобританії.- К.: Видавничий дім „Корпорація”, 2005.- 292 с.
6. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия.-М.,1991
7. Шейко В.М. Вища освіта в країнах Заходу: соціальні та етичні аспекти.- Х.: ХДАК.1999.- С. 31.
8. Naisbitt J, Aburdene P. Mega-trends 2000.-N.Y.,1990; Towards developing new teacher competencies in response to mega-trends in curriculum reforms.- Bangkok, 1992.

В. Жукова

Инновационная модель развития высшего учебного заведения как фактор обеспечения высокого качества подготовки специалистов

В статье рассмотрены основные факторы необходимости внедрения инноваций в сфере высшего образования. Охарактеризовано особенности традиционного и инновационного учебных процессов. Определенно основные направления формирования инновационной модели развития высшего учебного заведения в контексте повышения качества подготовки и конкурентоспособности выпускников

V. Zhukova

Innovative model of high school development as an ensuring factor for high quality specialists training

There are main factors of the innovation introduction necessity in the tertiary education field are considered. The principal secularities of traditional and innovation studying processes are compared. The main directions of the higher education institution innovation development model forming are offered in the context of education services and graduate competitiveness increase.

Одержано 13.04.10